

UDENLANDSK FORSKNINGSLITTERATUR I ARBEJDERMUSEET & ABA 2017

Redaktion: Jesper Jørgensen

100-året for den Russiske Revolution satte sit præg på arbejderhistorien i 2017, hvor mange forlag og forfattere fandt lejlighed til at udgive og genudgive historier om emnet. Da Arbejdermuseet & ABA også valgte at markere jubilæet med udstillinger og events, er det oplagt, at det har smittet af på årets indkomst af fremmedsprogligt (engelsk, tysk, svensk og norsk) forskningslitteratur til biblioteket.

Af nye udenlandske bøger fra 2017 om selve revolutionen og de efterfølgende fejringar af Oktoberrevolutionen kan fremhæves S.A. Smiths *Russia in Revolution* og Mark D. Steinberg *The Russian Revolution, 1905-1921*, begge fra Oxford University Press, samt Jean-Francois Fayet, Valérie Gorin & Stefanie Preziosos *Echoes of October* fra Lawrence & Wishart.

Dertil er der bl.a. indkøbt bøger med fortællinger og digte fra revolutionen (Dralyuk), tekster fra Rosa Luxemburg, erindringer af mensjevik-lederen Fjodor Dan og biografier over centrale aktørers liv – og her stikker Lenin selvfølgelig markant ud (Ali, Merridale, Sebestyen og Zizek), men der også om andre som Willi Münzenberg (McMeekin), Richard Müller (Hoffrogge), Johann Knief (Engel), Käte og Hermann Duncker (Deutschland), Aleksandra Kollontaj (Egge & Holtsmark) og Nikolai Bukharin (Hedeler).

Der er udgivelser, der tager sig af revolutionens forhistorie: Pariserkommunen 1871 (von Münchhausen), Første Verdenskrigs brutaliserende effekt (Weipert m.fl.) og Zimmerwaldbevægelsen (Degen & Richers), og der er undersøgelser af afledte fænomener som den tyske Novemberrevolution 1918 (Jones, Siegfried og Weipert), britisk-sovjetiske "Intelligence Wars" (Madeira), Kominterns hemmelige netværk i Sverige (Agrell), østrigske Leninskole-elever (Köstenberger), kommunistisk magtovertagelse i den sovjetiske zone i Tyskland og i Rumænien (van de Grift) samt endelig om revolutionsfortællingens historie fra den amerikanske og franske revolution til 'det arabiske forår' (Baker & Edelstein).

Arbejdermuseet & ABA's bøger kan bestilles via www.arbejdermuseet.dk/viden-samlinger og afhentes i Rømersgade eller via www.bibliotek.dk til dit lokale bibliotek.

· Agrell, Wilhelm: *Stora sabotageligan. Kominterns och Sovjetunionens underjordiska nätverk i Sverige*, Stockholm: Atlantis, 2016.

· Ali, Tariq: *The Dilemmas of Lenin. Terrorism, War. Empire, Love, Revolution*. London: Verso, 2017.

· Baker, Keith M. & Dan Edelstein: *Scripting Revolution. A Historical Approach to the Comparative Study of Revolutions*, Stanford: Stanford University Press, 2015.

- Berger, Stefan (red.): *Gewerkschaftsgeschichte als Erinnerungsgeschichte. Der 2. Mai 1933 in der gewerkschaftlichen Erinnerung und Positionierung nach 1945*, Essen: Klartext, 2015.
- Branting, Hjalmar: *Hvarför arbetarrörelsen måste bli socialistisk*, Murbruk Förlag, 2013.
- Broad, Matthew: *Harold Wilson, Denmark and the Making of Labour European Policy, 1958-72*, Liverpool: Liverpool University Press, 2017.
- Dan, Fedor Il'ich: *Two Years of Wandering. A Menshevik Leader in Lenin's Russia*, Lawrence & Wishart, London 2016.
- Degen, Bernard & Julia Richers (red.): *Zimmerwald und Kiental. Weltgeschichte auf dem Dorfe*, Zürich: Chronos, 2015.
- Dewald, Christian (red.): *Arbeiterkino. Linke Filmkultur der Ersten Republik*, Wien: verlag filmarchiv austria, 2007.
- Deuchland, Heinz (red.): *Käte und Hermann Duncker. Ein Tagebuch in Briefen (1894-1953)*, Berlin: Karl Dietz Verlag, 2016.
- Dralyuk, Boris (red.): *1917. Stories and Poems from the Russian Revolution*, London: Pushkin Press, 2016.
- Egge, Åsmund, Sven G. Holtmark & Aleksej A. Komarov (red.): *Aleksandra M. Kollontaj. Diplomatiska nedtegelser 1922-1930*, Oslo: Res Publica, 2015.
- Elmbrant, Björn: *Innan mörkret faller. Ska 30-tallet hinna i kapp oss?*, Bokförlaget Atlas, 2015.
- Engel, Gerhard: *Johann Knief – ein unvollendetes Leben*, Berlin: Karl Dietz Verlag, 2011.
- Fayet, Jean-Francois; Valérie Gorin & Stefanie Prezioso (red.): *Echoes of October. International Commemorations of the Bolshevik Revolution 1918-1990*, London: Lawrence & Wishart, 2017.
- Featherstone, David: *Solidarity. Hidden Histories and Geographies of Internationalism*, London: Zed Books, 2012.
- Friberg, Anna: *Demokrati bortom politiken. En begrephistorisk analys af demokratibegreppet inom Sveriges socialdemokratiska arbetareparti 1919-1939*, Stockholm: Bokförlaget Atlas, 2012.
- Froidevaux, Alexandre: *Gegengeschichten oder Versöhnung? Erinnerungskulturen und Geschichte der spanischen Arbeiterbewegung vom Bürgerkrieg bis zur "Transición" (1936-1982)*, Heidelberg: Verlag Graswurzelrevolution, 2015.
- Gatterer, Joachim: *"rote milben in gefeder". Sozialdemokratische, kommunistische und grün-alternative Parteipolitik in Südtirol*, Innsbruck: Studienverlag, 2009.
- van de Grift, Liesbeth: *Securing the Communist State. The Reconstruction of Coercive Institutions in the Soviet Zone of Germany and Romania, 1944-1948*, Lanham: Lexington Books, 2012.
- Hautmann, Hans: *Karl Marx – Friedrich Engels. Ein Vademekum über ihr Leben und Werk*, Wien: Alfred Klahr Gesellschaft, 2001.
- Hedeler, Wladislaw: *Nikolai Bucharin – Stalins tragischer Opponent. Eine politische Biographie*, Berlin: Matthes & Seitz Berlin, 2015.
- Hedenborg, Susanna & Ulla Wikander: *Makt och försörjning*, Lund: Studentlitteratur, 2003.
- Hilson, Mary; Silke Neunsinger & Iben Vyff (red.): *Labour Unions and Politics under the North Star. The Nordic Countries, 1700-2000*, Oxford: Berghahn, 2017.
- Hoerder, Dirk, Elise van Nederveen Meerkerk & Silke Neunsinger (red.): *Towards a Global History of Domestic and Caregiving Workers*, Leiden: Brill, 2015.
- Hoffrogge, Ralf: *Richard Müller. Der Mann hinter der Novemberrevolution*, Berlin: Karl Dietz Verlag, 2008.
- Holmqvist, Kalle: *Fred med Norge*, Murbruk Förlag, 2015.
- Holze, Rainer & Birgid Leske (red.): *Festschrift 25 Jahre. Förderkreis Archive und Bibliotheken zur Geschichte der Arbeiterbewegung 1991-2016*, Berlin: edition Bodoni, 2016.
- Hunt, Cathy: *The National Federation of Women Workers, 1906-1921*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.
- Jacobsen, Jens Christian: *Widerstand im Flensburger Norden. Eine Stadtwanderung von Flensburg nach Harrislee*, Flensburg: 2015.
- Jones, Mark: *Founding Weimar. Violence and the German Revolution of 1918-1919*, Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- Jonsson, Bibi, Magnus Nilsson, Birthe Sjöberg & Jimmy Vulovic (red.): *Från Nexø til Alakoski. Aspekter på nordisk arbetarlitteratur*, Lund: Absalon, 2. opl., 2015.
- Kirschenbaum, Lisa A: *International Communism and the Spanish Civil War. Solidarity and Suspicion*, New York: Cambridge University Press, 2015.
- Köstenberger, Julia: *Kaderschmiede des Stalinismus. Die Internationale Leninschule in Moskau (1926-1938) und die österreichischen Leninschüler und Leninschülerinnen*, Wien: LIT Verlag, 2016.
- Kritidis, Gregor: *Linksozialistische Opposition in der Ära Adenauer. Ein Beitrag zur Frühgeschichte der Bundesrepublik Deutschland*, Hannover: Offizin-Verlag, 2008.
- Lindberg, Henrik Malm: *Drömmen om jämlikhet*.

*Socialdemokratis radikalisering och den svenska model-
lens fall*, Stockholm: Atlantis, 2014.

- van der Linden, Marcel & Magaly Rodríguez García (red.): *On Coerced Labor. Work and Compulsion after Chattel Slavery*, Leiden: Brill, 2016.
- Lundberg, Victor: *En idé störde än döden. En fascistisk arbetarrörelse i Sverige, 1933-1945*, Möklinta, Gidlunds förlag, 2014.
- Rosa Luxemburg, *Gesammelte Werke, Band 7/1-2, 1907 bis 1918*, 2 bd., Berlin: Karl Dietz Verlag Berlin, 2017.
- Madeira, Victor: *The Anglo-Russian Intelligence Wars, 1917-1929*, Woodbridge: Boydell Press, 2016.
- Maderthaner, Wolfgang & Michaela Maier (red.): *Acht Stunden aber wollen wir Mensch sein. Der 1. Mai. Geschichte und Geschichten*. Wien: edition rot, 2010.
- Mansfield, Nick: *Soldiers as Workers. Class, Employment, Conflict and the Nineteenth-Century Military*, Liverpool: Liverpool University Press, 2016.
- Karl Marx, *Friedrich Engels Gesamtausgabe (MEGA), Erste Abteilung, Band 7, Karl Marx, Friedrich Engels Werke, Artikel, Entwürfe, Februar bis Oktober 1848, Text og Apparat*, 2 bd., Berlin: De Gruyter Akademie Forschung, 2016.
- Mayr, Brigitte & Michael Omasta (red.): *Fritz Rosenfeld, Filmkritiker*, Wien: verlag filmarchiv austria, 2007.
- McMeekin, Sean: *The Red Millionaire. A Political Biography of Willi Münzenberg, Moscow's Secret Propaganda Tsar in the West*, New Haven: Yale University Press, 2003.
- Mesch, Michael & Romana Brait (red.): *Der Wandel des industriepolitischen Leitbilds der Arbeiterbewegungen*, Wien: Verlag der ÖGB, 2017.
- Merridale, Catherine: *Lenin on the Train*, London: Allen Lane, 2016.
- Morgan, David (red.): *1917. The Russian Revolution, Reactions and Impact*, London: Socialist History Society, 2017.
- von Münchhausen, Thankmar: *72 Tage. Die Pariser Kommune 1871 – die erste „Diktatur des Proletariats“*, München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2015.
- Nyström, Daniel: *Innan forskningen blev radikal. En historiografisk studie av arbetarhistoria och kvinnohistoria*, Malmö: Universus Academic Press, 2015.
- Pacher, Roland: *Robert Danneberg. Eine politische Biografie*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 2014.
- *Revolution. Russian Art 1917-1932*, London: Royal Academy of Arts, 2017.
- Pinto, Andrés Brink & Martin Ericsson (red.): *Politik underifrån. Kollektiva konfrontationer under Sveriges 1900-tal*, Lund: Arkiv förlag, 2016.

- Pittaway, Mark: *The Workers' State. Industrial Labor and the Making of Socialist Hungary, 1944-1958*, Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2012.
- Rappaport, Helen: *Caught on the Revolution. Petrograd 1917*, London: Windmill Books, 2016.
- Rogatchevskaia, Ekaterina (red.): *Russian Revolution. Hope, Tragedy, Myths*, London: British Library, 2017.
- Schroeder, Klaus & Monika Deutz-Schroeder: *Gegen Staat und Kapital – für die Revolution. Linksextremismus in Deutschland – eine empirische Studie*, Peter Lang: Frankfurt am Main, 2015.
- Sebestyen, Victor: *Lenin the Dictator. An Intimate Portrait*, London: Weidenfeld & Nicolson, 2017.
- Sejersted, Francis: *Socialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre*, Oslo: Pax Forlag, 2013.
- Siegfried, Detlef: *Das radikale Milieu. Kieler Novemberrevolution, Sozialwissenschaft und Linkradikalismus 1917-1922*, Wiesbaden: Deutscher Universitäts-Verlag, 2004.
- Smith, S.A.: *Russia in Revolution. An Empire in Crisis, 1890 to 1928*, Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Spitaler, Georg & Michaela Maier: *Vertreibung und Neubeginn. Der Journalist Josef Sterk (1903-1981)*, Wien: Verein für Geschichte der ArbeiterInnenbewegung, 2017.
- Steinberg, Mark D.: *The Russian Revolution, 1905-1921*, Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Turnbull, Robert: *Climbing Mount Sinai. Noah Ablett 1883-1935*, London: SHS, 2017.
- Unfried, Berthold & Marcel van der Linden (red.): *Labour and New Social Movements in a Globalising World System*, Wien: AVA, 2004.
- Wallengren, Hans: *Socialdemokrater möter indvandrade. Arbetarrörelsen, invandrarna och efterkrigstiden*, Lund: Nordic Academic Press, 2014.
- Weipert, Axel: *Die Zweite Revolution. Rätebewegung in Berlin 1919/1920*, Berlin: be.bra wissenschaft verlag, 2015.
- Weipert, Axel; Salvador Oberhaus, Detlef Nakath & Bernd Hüttner (red.): *„Machine zur Brutalisierung der Welt“. Der Erste Weltkrieg – Deutungen und Haltungen 1914 bis heute*, Münster: Westfälisches Dampfboot, 2017.
- Weiss, Heinz: *Otto Felix Kanitz. Vom jüdischen Klosterschüler zum Top-Roten der Zwischenkriegszeit*, Wien: echomedia, 2016.
- Weiss, Holger (red.): *International Communism and Transnational Solidarity. Radical Networks, Mass Movements and Global Politics, 1919-1939*, Leiden: Brill, 2017.
- Zimmermann, Rüdiger: *Der internationale gewerk-*

schafliche Widerstandskreis der Lithographen und Steindrucker gegen den Nationalsozialismus. Johannes Hass, Jacob Roelofs, Heinrich Hansen, Bonn: Bibliothek der Friedrich-Ebert-Stiftung, 2017.

· Žižek, Slavoj (red.): *Lenin 2017. Remembering, Repeating, and Working Through V. I. Lenin*, London: Verso, 2017.

TRE REVOLUTIONSKONFERENCER I KØBENHAVN I NOVEMBER 2017

Af Kim Frederichsen og Jesper Jørgensen

Et af de store jubilæer i 2017 var 100-året for de russiske revolutioner i 1917. I den anledning blev der i november i København arrangeret tre store konferencer med revolutionerne som tema. Selvom der var variationer i arrangørkredsen og finansieringskilderne for de enkelte arrangementer, giver det god mening at behandle de tre, der fandt sted henholdsvis på Arbejdermuseet, i Fællessalen på Christiansborg og hos Russisk Center for Videnskab og Kultur, i samme beretning.

De afholdte konferencer gjorde det muligt at fremlægge en række nye vinkler på, analyser af og konklusioner om en af de mest afgørende historiske begivenheder i det 20. århundrede, ikke mindst i arbejderbevægelsens historie, for en bredere offentlighed. Den store opbakning og opslutning til konferencerne og de mange andre aktiviteter, der har været, viste samtidig, at der i det store jubilæumsår var offentlig interesse for de russiske revolutioner, kommunismen og arbejderbevægelsen som historiske fænomener samt et ønske om at forstå dem nærmere.

7. november

Den første af konferencerne fandt sted i en fyldt festsal på Arbejdermuseet på selve 100-årsdagen for den anden af de to russiske revolu-

tioner i 1917, Oktoberrevolutionen (på grund af kalenderforskelle fandt den efter vor tidsregning sted natten mellem den 6. og 7. november). Konferencens titel var "Russisk Revolution 1917-2017" og havde til formål at give et bredt indblik i væsentlige aspekter af de russiske revolutioner i 1917 set fra både dansk og russisk perspektiv, deres betydning for samtiden og eftertiden samt erindringen om dem i såvel Sovjetunion/Rusland som Danmark i eftertiden. På den baggrund var konferencen opdelt i tre sektioner: 1: "De russiske revolutioner i 1917", 2: "Oktoberrevolutionen og Danmark" og 3: "Erindringer og fortællinger om Oktoberrevolutionen". Arbejdermuseets direktør Søren Bak-Jensen bød velkommen og gav ordet videre til lektor Thomas Wegener-Friis (SDU), der var dagens ordstyrer.

Ph.d. Kim Frederichsen lagde for med en gennemgang af forløbet af de russiske revolutioner i 1917 og diskuterede både årsagerne, der i sidste ende gjorde det muligt for Lenin og bolsjevikkerne at gennemføre en magtovertagelse, og om hvorvidt denne magtovertagelse skal opfattes som en revolution eller et kup. Lektor og centerleder Erik Kulavig (SDU) gav med udgangspunkt i sin nyeste bog eksempler på såvel de praktiske problemer, bolsjevikkerne kom til at stå overfor i forbindelse med overtagelsen af en sammenbrudt stat, som de hånd-

faste løsningsmodeller, de tog i anvendelse. Professor Kurt Jacobsen (CBS) sluttede sektionen af med at analysere Lenin som menneske, politiker og politisk teoretiker og understregede i den forbindelse hans store vilje til at få ret i alle spørgsmål.

I konferencens anden sektion flyttedes fokus til de danske reaktioner på de russiske revolutioner. Filolog Bernadette Preben-Hansen viste, hvordan der blandt de hel- og halvofficielle danske repræsentanter i Rusland var meget stor intern uenighed om, hvordan begivenhederne skulle tolkes. Den danske gesandt Harald Scavenius havde et meget negativt billede og opfordrede direkte ententemagterne til at gribe militært ind over for bolsjevikkerne, mens for eksempel lederen af Dansk Røde Kors' humanitære arbejde blandt krigsfangerne i Rusland, Camillo Martiny, havde et mere positivt syn på det nye styre. Brigadegeneral (pens.) og historiker Michael H. Clemmensen (Forsvarsakademiet) viste, hvordan de russiske revolutioner fik direkte indflydelse på dansk sikkerhedspolitik, fordi politiske og militære myndigheder frygtede, at bolsjevismen og "den røde terror" i Rusland kunne sprede sig til Danmark, især via Tyskland, og føre til udbredelsen af propaganda eller direkte mytterier blandt de menige soldater. SFAH's formand og seniorforsker emeritus Henning Grelle forklarede skiftet i socialdemokraternes holdning fra først store forhåbninger til "fredsrevolutionens" positive medvirken til en afslutning af Første Verdenskrig til hurtigt at blive særdeles negativ i forhold til samfundsudviklingen i Sovjetrusland og til bolsjevikkerens danske sympatisører i arbejderbevægelsens organisationer. Forskningsbibliotekar emeritus Morten Thing fulgte op ved at fokusere på venstrefløjens syn på Oktoberrevolutionen i Mellemkrigstiden, hvor eksempelvis syndikalisterne i begyndelsen havde et ambivalent forhold til det sovjetiske partistyre, men alligevel endte med at tilslutte sig det danske kommunistparti.

Tredje og sidste sektionen lagde vægt på konstruktionen af Oktoberrevolutionen som en fortælling, som kom til udtryk i forbindelse

med de årlige fejringer af revolutionen og fik størst udbredelse ved de runde jubilæer. Lektor Rosa Magnusdottir (AU) fokuserede på de sovjetiske og nu russiske fejringer og påviste, hvordan markeringerne altid har skrevet sig ind i den på det givne tidspunkts politiske situation, både når der i sovjettiden kom nye paroler (eller tabuer) eller i dagens Rusland, hvor markeringen blev sammenkædet med sejren i Anden Verdenskrig, "Den Store fædrelandskrig", – med en genopførelse af Den Røde Hærs parade i november 1941, hvor soldaterne marcherede direkte fra Den Røde Plads til fronten i udkanten af Moskva. Arkivar Jesper Jørgensen (ABM) fortalte om revolutionsfejringerne i Danmark under Den Kolde Krig og viste, hvordan Oktoberrevolutionen både for Danmarks Kommunistiske Parti og for andre kommunistiske strømninger havde afgørende betydning for den ideologiske selvforståelse.

Konferencen var arrangeret af Arbejdermuseet & ABA, SFAH, Dansk-Russisk Forening og Center for Koldkrigsstudier ved Syddansk Universitet med økonomisk støtte fra Wistifonden – Folmer og Helle Wistis Fond for International Forståelse. Der var 133 deltagere med stor spørge- og diskussionslyst. I frokostpausen havde deltagerne mulighed for at besøge Arbejdermuseets udstillinger og herunder særudstillingen om fortællingen om Oktoberrevolutionen.

17. november

Den årlige Ruslandskonference i Fællessalen på Christiansborg, der i 2017 var den 29. i rækken, havde som overskrift "1917 – revolutionerne i Rusland og deres betydning for Rusland i dag". Den traditionelle eftermiddagskonference var opdelt i to sektioner. Den første fandt sted under overskriften "1917-revolutionernes betydning for Ruslands aktuelle politik", mens anden sektion bar overskriften "De russiske 1917-revolutioner og vor tids verdensorden". Som den eneste af de tre konferencer havde den russisk deltagelse, da de økonomiske rammer

tillod simultantolkning mellem dansk og russisk.

MF Zenia Stampe (Det Radikale Venstre) bød velkommen på vegne af Folketinget og formand Karsten Fledelius (Dansk-Russisk Forening) på vegne af arrangørkredsen. Professor Ivan Kurilla (European University at St. Petersburg) indledte første sektion med at diskutere spørgsmålet udfra en russisk indenrigspolitisk vinkel. Han konstaterede, at der blandt de russiske magthavere ikke har været den store politiske lyst eller interesse for at beskæftige sig med jubilæet, da man opererer med et ønske om en status-quo-politik, hvor revolutioner opfattes negativt, og hvor man derfor i stedet for ønsker at finde historiske begivenheder, der kan samle befolkningen, især sejren i Anden Verdenskrig. Derfor er det også primært kun to grupper i det russiske samfund, der interesserer sig meget for spørgsmålet om de russiske revolutioner. For det første kommunisterne, der ser Oktoberrevolutionen som en ny chance for menneskeheden, og for det andet den russisk-ortodokse kirke, der ser den som guds straf over menneskeheden, men mellem disse to yderpunkter findes der altså ingen fælles fortælling om revolutionerne som erindringssted i den brede russiske befolkning. Kurilla afsluttede sit oplæg med et udsagn om, at 1917-revolutionerne byggede på vestlige, politiske ideologier, og at man kan håbe, at Rusland med tiden vil blive reintegreret i Europa.

Docent Rasmus Nilsson så netop på spørgsmålet om revolutionernes betydning ud fra et russisk udenrigspolitisk perspektiv. Hans hovedpointe var, at 1917-revolutionerne indgår i et narrativ fremlagt af de russiske politiske magthavere om, at Rusland har en eller form for ret til at spille en ledende rolle i det post-sovjetiske rum på økonomiske, handelsmæssige, energimæssige områder eller som en særegen russisk civilisation, der gør Rusland til et særligt interessant land at samarbejde med i Eurasien, men at det samtidigt er meget vanskeligt for den russiske politiske elite at passe 1917-revolutionerne eller Sovjetunionen ind i

denne fortælling.

Anden sektion blev indledt af direktør Andrej Sorokin (Det Russiske Statsarkiv for Socio-Politisk Historie), der kaldte såvel den bolsjevistiske magtovertagelse som Sovjetunionen fejlslagne. Revolutionen, fordi den i modsætning til tidligere revolutioner satte staten over de individuelle rettigheder, og Sovjetunionen, fordi resultaterne, såsom Gagarins rumrejse, slet ikke stod mål med omkostningerne, de menneskelige tab og statens manglende evne til at brødføde sin egen befolkning. Endelig sammenlignede han den nuværende situation i Rusland med tiden op til 1917, en blanding af buldrende markedsøkonomi og et autoritært styre. Lektor emeritus Karsten Fledelius problematiserede i sit indlæg stærkt, at den første russiske republik, der eksisterede mellem de to revolutioner i 1917, er så overset i forskningen. Oplæggenes aktualitet gav anledning til mange engagerede kommentarer fra de ca. 90 fremmødte deltagere.

Konferencen var arrangeret af Dansk-Russisk Forening i samarbejde med FN-Forbundet, Det Radikale Venstres Internationalt Udvalg og Den danske Helsinki-Komité for Menneskerettigheder med økonomisk støtte for Hermod Lannungs Fond. Lyden fra konferencen er efterfølgende blevet gjort tilgængeligt på Dansk-Russisk Forenings hjemmeside på såvel originalsproget som i simultantolkning.

30. november

Den tredje af de tre revolutionsarrangementer fandt sted på Russisk Center for Videnskab og Kultur (det tidligere Venskabshus) i Vester Voldgade i København under overskriften "Revolutionsfest for 60-året for den socialistiske Oktoberrevolution – reenacted". Arrangementet tog udgangspunkt i DKP' fejring af 60 års jubilæet i 1977 i Falconer Centret, og arrangementerne havde fået tilladelse til at udsmykke salen med kopier af DKP' 40 år gamle plakater fra fejringen.

Efter en kort velkomst ved kulturcentrets di-

rektør, professor Artem Markajan, introducere Kim Frederichsen formålet med konferencen; gennem audi-visuelle metoder, reenactment og oral history at søge en ny erkendelse af Oktoberrevolutionens betydning som erindringssted og ideologisk markør for forskellige politiske kredse i Danmark. Herefter fulgte Jesper Jørgensen op med en redegørelse for DKP' interne og eksterne kampe om den rette forståelse af revolutionshistorien. Han skildrede, hvordan der internt i partiet foregik en magtkamp mellem partisekretariatet, folketingsgruppen og stærke fagforeningsledere i lyset af partiformand Knud Jespersens sygdom og forventede afgang, og hvordan fejringen blev en brik heri. Eksternt drejede det sig om, hvordan både maoister og trotskister forsøgte at lancere modfortællinger om revolutionen og den rette lære af Oktoberrevolutionen.

Stedet for arrangementet var en vigtig led i forsøget på en historiske tidsrejse, fordi Ven-skabshuset, der husede Landsforeningen til samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen, tidligere var ramme for sovjetisk selvforståelse og kommunistisk kultur i Danmark. Til lejlig-

heden var foreningens tidligere landssekretær Asger Pedersen derfor blev bedt om at give et erindringsglimt fra dengang huset fungerede som central for dansk-sovjetiske kulturudveksling og -diplomati med koncerter, filmforevisninger, bibliotek, sprogskole m.v. Forstander for Jyderup Højskole Poul-Henrik Jensen genopførte derpå Ib Nørlands tale ved DKP's 60 års fejring i Falconer Centret i 1977. Talen var en af aftenens højdepunkter, hvor tidens tone og tankegang blev nærværende. Dernæst forevist Sergej Eisensteins film "Oktober – ti dage, der rystede verden" i den version, der var tilgængelig i 1970'erne, og som blev vist mange steder over hele landet i efteråret 1977. Sidste punkt på dagsordenen var et oplæg af Karsten Fledelius om sovjetiske films tolkninger af de russiske revolutioner i 1917 med efterfølgende, livlig debat og spørgerunde blandt de ca. 90 deltagere.

Eventen var arrangeret af Arbejdermuseet & ABA, SFAH, Dansk-Russisk Forening i samarbejde med Russisk Center for Videnskab og Kultur og Filminstituttet og med økonomisk støtte fra Wistifonden.

REVOLUTIONSKONFERENCE I KAZAN

Af Kim Frederichsen

Den 1.-2. december 2017 organiserede Foreningen af Forskere af Det Russlandske Samfund (AIRO) på Kazans Føderale Universitet konferencen "Den Store Russiske Revolution i 1917 i de muslimske folkeslags historie og skæbner". Imidlertid rakte konferencens temaer og sessioner langt ud over denne hovedoverskrift, og forklaringen på konferencens hovedtitel skal måske findes i, at konferencen var henlagt til hovedstaden i Tatarstan, der er en af Ruslands 85 føderale subjekter. AIRO er en af de helt centrale russiske faghistoriske foreninger. Den blev stiftet i 1993 af en række ledende russiske historikere. Som et særkende for en russisk forening har den et stærkt internationalt udsyn og har således et internationalt råd tilknyttet organisationen. Foreningens forlag (der nu hedder АИРО-XXI) har udgivet over 200 monografier, kildesamlinger og brochurer om historiske emner, historisk metode og betydningen af historiske begivenheder for internationale relationer i samtiden. Mange af de udgivne værker er resultater af de mange forskningsprojekter, AIRO har iværksat siden sin grundlæggelse. Et af dem omhandler de russiske revolutioner i 1917 både som genstandsfelt og som erindringssted. Og det var baggrunden for afholdelsen af konferencen i Kazan, hvortil jeg var inviteret til at deltage med et oplæg.

Efter den indledende velkomst i et fælles plenum forløb konferencen som en række sideløbende sessioner ("rundbordssamtaler"). De følgende linjer omhandler derfor mest specifikt de dele af konferencen, jeg havde mulighed for at deltage i.

Konferencen blev indledt med velkomsttaler på vegne af Kazans Føderale Universitet og det tatarstanske indenrigsdepartement. Den drivende kraft i AIRO, lektor ved Moskvas Statsuniversitet Gennadij Bordjugov holdt herefter en key note-tale om Oktoberrevolutionen i Rusland, hvor han problematiserede den manglende politiske og offentlige interesse for spørgsmålet i det russiske samfund, hvilket havde ført til en ligegyldighed, der for eksempel kom til udtryk i anvendelsen og misbruget af sovjetkommunismens symboler og personligheder som popkulturelle ikoner uden refleksioner over deres politiske eller historiske betydning. For det andet kom han ind på, at der til tider kan være langt mellem det politiske systems brug af landets historie og den faghistoriske mainstream.

Herefter var der to samtidige sessioner. Den ene fandt sted under overskriften "Metodiske aspekter ved studiet af den russiske revolution: Diskussioner og overvejelser", men selv skulle jeg holde oplæg på den anden af de to sessioner, der fandt sted under overskriften "Billeder af revolutionen i den historiske erindring". Formålet med sessionen var gennem en række oplæg at foretage en komparativ analyse af, hvordan den anden af de to russiske revolutioner

ner i 1917, Oktoberrevolutionen, bliver erindret og markeret i året for dens 100 års jubilæum. Hver af oplægsholderne beskæftigede sig typisk med markeringerne i deres hjemland. Der viste sig at være en række interessante forskelle alt efter, om revolutionen var forbigået i tavshed (Elena Bell, USA), hvor der for eksempel til en mindedemonstration i en større amerikansk by kun mødte en person op, en BA-student, der var ved at skrive opgave om emnet og derfor havde været nysgerrig efter at vide mere. Om man havde en kommunistisk fortid (Attila Kollontari, Ungarn), der kunne gøre det vanskeligt at forholde sig til emnet, fordi det indebar en række stadig ubearbejdede nationale, historiske sår, bl.a. deltager det kommunistiske parti stadig i de årlige internationale møder for kommunistiske og arbejderpartier, der ligesom i sovjettiden fortsætter med at finde sted i Rusland. Ligeledes er der store forskelle på, hvordan der reflekteres over spørgsmålet i forskellige dele af Tyskland (Vladislav Hedeller, Tyskland). Om man er et (i hvert fald på papiret) kommunistisk land (Inna Li, Kina), hvor man især bruger revolutionen til at legitimere sin styreform, dog som en forbedret udgave af Sovjetunionen, et kommunistisk paradis 2.0. samt har en stor strøm af røde turister til russiske lokaliteter af en væsentlig revolutions- og sovjethistorisk betydning.

I mit oplæg lagde jeg vægt på de danske markeringer med komparative sideblikke til Norge. Jeg gjorde meget ud af den danske tradition for folkeoplysende foredrag, der i jubilæumsåret (hvilket også har været tilfældet i Norge) har resulteret i mange mundtlige fremstillinger og præsentationer her i landet. Som eksempler brugte jeg de tre store konferencer i København i november 1917, og især konferencen den 30. november vakte stor interesse. Udover disse eksempler kom jeg ind på, at der især i venstrefløjsskredse i de to lande synes at være en holdning om, at svaret på eller inspirationen til en socialistisk samfundsudvikling i dag skal søges i Rosa Luxemburgs værker og især i hendes kritik af det tidlige bolsjevistiske styre. I Sverige,

viste det sig, var forholdene meget lig de danske både i forhold til formidling og konklusionerne på venstrefløjens om 1917 oktoberrevolutionen (Lennart Samuelson, Sverige). Sessionen sluttede med en lang opremsning af, hvad der var blevet sagt og skrevet på russisk i det forløbne år om de russiske revolutioner.

På baggrund af sessionen er det muligt at konkludere, at uanset forskellene i, hvordan Oktoberrevolutionen tolkes, erindres eller anvendes i nutidige politiske situationer, så spiller den på verdensplan en betydelig rolle som erindringssted for det 20. århundredes historie.

På andendagen indeholdt programmet fire sideløbende sessioner: "Religioner og etnicitet i de politiske processer i 1917", "1917 fra guvernementerne", "Muslimerne i 1917: Et rødt jihad?" samt "Bondekrigen i begyndelsen af det 20. århundrede og den anden urolige tid". Jeg valgte at følge sidstnævnte session, der som talere havde deltagelse af historikere fra Rusland, Hviderusland og Ukraine, da bønderne udgjorde mindst 90 % af den russiske befolkning i 1917. Der var tale om en debat uden egentlige oplæg, men sessionens moderator havde på forhånd opstillet en række spørgsmål og teser, som debatten skulle tage udgangspunkt i. Hoveddebatten drejede sig om, hvorvidt 1917-revolutionen (oktober) skulle forstås som en revolution eller en "smuta". "Smuta" er det russiske udtryk for "de urolige tider", altså perioden i begyndelsen af 1600-årene efter Rurikslægtens uddøden, og der blev meget interessant fra de russiske historikeres side argumenteret for, at fra den russiske bondestands side blev 1917-begivenhederne ikke så meget opfattet som en revolution, men som en ny urolig tid, samt om hvorvidt det ville være mere gavnligt for historieforskningen i dag at anlægge en tilsvarende analyse i sit udgangspunkt, altså om man vælger at diskutere og analysere perioden fra et perspektiv "fra oven" eller "fra neden".

Debatten blandt de russiske historikere var særdeles livlig, og snart holdt den sig til emnet, snart diskuterede man den store succes det var, at et sådant landbrugsland kunne sende en

mand i kredsløb om jorden, snart skældte man ud på de nuværende russiske magthavere og/eller den ny verdensorden, sidstnævnte med et stort element af Weltschmerz eller civilisationskritik. Af flere årsager er de mange synspunkter, der kom til udtryk i løbet af debatten meget væsentligt at holde sig for øje, dels fordi det viser, at historikerforskning trives og har det fint i Rusland, trods politisk pres for at opfatte og bruge *Historien* på en bestemt måde, dels fordi det viser en række væsentlige forskelle mellem russiske og "vestlige" forskere i analysen af det sovjetiske sammenbrud eller forståelsen af den såkaldte nye verdensorden.

Som afslutning på konferencen blev vi vist rundt på Kazans Føderale Universitets historiske museum, og en af forklaringerne på, at konferencen var blevet placeret netop her, er, at Lenin netop læste jura på dette universitet. Museet har da også bevaret det juridiske undervisningslokale, hvor Lenin – ifølge overleveringerne – foretrak at sidde på tredje række, længst til venstre ud mod vinduet. Museet udstillede også det brev, Aleksandr Kerenskijs far, som var rektor for universitetet, havde skrevet til fordel for, at Lenin kunne fortsætte sin uddannelse, efter hans bror var blevet henrettet for at have deltagelse i planlægningen af et attentat mod zar Aleksandr III. Siden var det netop Aleksandr Kerenskij, Lenin væltede, da bolsjevikker gennemførte Oktoberrevolutionen. Museet inde-

holdt også en række andre væsentlige udstillingsdele om Sovjettiden, herunder om ofre for Stalintidens udrensninger med tilknytning til universitetet.

Om konferencens betydning skal jeg konkludere på samme måde, som jeg gjorde, da jeg blev interviewet om konferencen til tatartansk stats-tv; Det er meget væsentligt, at vestlige og russiske historikere (eller i det hele taget historikere fra det post-sovjetiske, russisksprogede rum) får mulighed for at mødes og drøfte vores forskningsresultater, da der stadig synes at være en bekymrende om ikke mental, så i hvert fald sproglig barriere, der i den internationale historieforskning har ført til det problematiske forhold, at vi mangler kendskab til hinandens forskningsresultater. Symptomatisk for denne problemstilling er, at den store artikelsamling AIROs forlag har udgivet på baggrund af konferencen "Революция-100: реконструкция юбилея" ('Revolutionen 100 år: rekonstruktion af et jubilæum'), og som indeholder en lang række nye og væsentligt forskningsresultater om revolutionen som både genstandsfelt og erindringssted, næppe vil finde en stor læser-skare blandt danske læsere med interesse for emnet. Derfor er det også mit håb, at denne konferencerapport kan give læseren et indtryk af strømningerne inden for den russiske historieforskning i emnet den russiske revolution.

SFAH'S BESTYRELSE

Mads Bruun Pedersen, tlf.: 41 67 70 49, madsbruunpedersen@mac.com (formand)
Christian Holtet, tlf.: 81 74 00 68, christian.holtet@gmail.com
Jesper Vestermark Køber, tlf: 22 86 08 64, e-mail: jespervestermark@gmail.com
Peter T. Christensen, tlf: 23 33 55 69, e-mail: petoch@gmail.com
Kenn Schoop, tlf.: 21 64 94 32, kennschoop@mail.dk
Sarah Noes Sørensen, tlf.: 20 97 25 56, e-mail: sarah.noes@hotmail.com
Solveig Pedersen, tlf.: 29 29 60 73, e-mail: solped@youmail.dk
Steen Preisler, tlf.: 60 20 25 15, steen.preisler@hk.dk
Rasmus Knold Andersen, tlf.: 50 58 24 79, rasmusknold@hotmail.com

REDAKTIONEN AF ARBEJDERHISTORIE

Anders Dalsager, 31151979, email: ada@sa.dk
Anette Eklund Hansen, 20160834, email: Anette.Eklund@gmail.com
Bent Gravesen, 39565174, email: gravesen.bent@gmail.com
Charlie Krautwald, +4542783031, email: charlie.krautwald@uia.no
Iben Bjørnsson, 51298591, email: ibenbjornsson@gmail.com
Jesper Jørgensen, 35245490, email: jjo@arbejdermuseet.dk
Knud Knudsen, 98182961, kk@cgs.aau.dk
Nina Trige Andersen, 20885930, email: nina.trige.andersen@gmail.com
Thomas Wegener Friis, 65316102, email: twfriis@hist.sdu.dk
Astrid Elkjær Sørensen, 31709131, email: astrid.elkjaer.soerensen@regionh.dk

ANMELDEREDAKTIONEN

Chris Holmsted Larsen, 20341349, holmsted@ruc.dk
Cecilie Bjerre, 42426890, email: cbjerre@sdu.dk
Nils Bärenholdt, 50944557, e-mail: n.barenholdt@gmail.com
Kim Frederichsen, 21477559, email: nk375@hum.ku.dk

REFEREEPANEL

Danmark

Hans Aage (RUC), Hanne Abildgaard (KB), Torkil Adersen (Danmarks Tekniske Museum), John Bertelsen (tidl. Videnscenter for Specialpædagogik), Jacob Bjerring-Hansen (Bornholms Museum), Allan Borup (KU), Claus Bryld (RUC), Peter Bugge (AU), Gerd Callesen (tidl. ABA), Lars K. Christensen (Nationalmuseet), Niels Finn Christiansen (KU), Ning de Coninck-Smith (AU), Carina Dalgas (KU), Keld Dalsgaard Larsen (Museum Silkeborg), Jens Engberg (tidl. AU), Søren Federspiel (CBS), Peter Frederiksen, Jan Friis, Carsten Frimand, Jørgen Goul Andersen (AAU), Christoffer Green-Pedersen (AU), Henning Grelle (Arbejdermuseet & ABA), Lise Lotte Hansen (RUC), Peer Henrik Hansen (Koldkrigsmuseum Langelandsfort), Olav Harsløf (RUC), Søren Hein Rasmussen (tidl. AU), Merete Ipsen (Kvindemuseet), Niels Jul Nielsen (KU), Caspar Jørgensen (KUAS), Lars Jørgensen (Tidl. RUB), René Karpantschof (KU), Hans Kirchhoff (tidl. KU), Michael Kjeldsen (RUC), Søren Kolstrup (tidl. SDU), Karl Christian Lammers (tidl. KU), Bo Lidsgaard, Leif Littrup (KU), Karin Lützen (RUC), Anders Mathiesen (RUC), Flemming Mikkelsen (KU), Laila Ottesen (KU), Lykke L. Pedersen (Nationalmuseet), Hans Uwe Petersen (tidl. Arbejdermuseet & ABA), Klaus Petersen (SDU), Anna-Birte Ravn (tidl. AAU), Bente Rosenbeck (KU), Marianne Rostgaard (AAU), Mogens Rüdiger (AAU), Steen Scheuer (SDU), Rune Stahl (KU), Erik Strange Petersen (tidl. AU), Therkel Stræde (SDU), Morten

Thing (tidl. RUB), Jytte Thorndahl (Energimuseet), Anne-Lise Walsted (tidl. Arbejdernuseet & ABA), Anette Warring (RUC), Inger Wiene (Københavns Bymuseum), Poul Villaume (KU), Niels Wium Olesen (AU).

Finland

Tauno Saarela (Helsingfors universitet)

Norge

Åsmund Egge (Universitetet i Oslo), Knut Einar Eriksen (tidl. Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek/Universitetet i Oslo), Sven G. Holtmark (Institutt for forsvarstudier).

Sverige

Stellan Andersson (tidl. Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek), Lars Björin (tidl. Södertörns högskola), Drude Dahlerup (Stockholms universitet) Urban Lundberg (Instituttet för Framtidsstudier), Michael F. Scholz (Uppsala Universitet), Klas Åmark (Stockholms universitet).